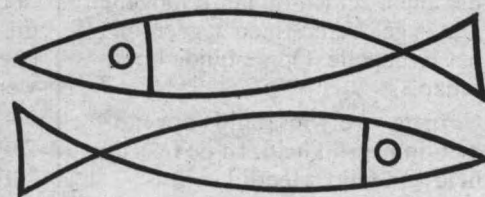

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

L. W. G. BLOKHUIS — SCHIEDAM

Het geheim van de godsvrucht

1 Timotheüs 3 : 16

Paulus houdt Timotheüs voor: Oefen u in de godsvrucht (4 : 7). Hoe moet dat? Wat is godsvrucht? Het geheim voor een gelovig en Godzalig leven is de verbondenheid aan onze Here Jezus Christus. Het geheimenis van de godsvrucht is Christus.

Alleen in Christus is de kracht, die wij nodig hebben om als gemeente de waarheid zichtbaar en hoorbaar te maken (3 : 15).

Het geheimenis van de godsvrucht is niet een ding, niet een zaak, niet een „het” (je hebt „het” of je hebt „het” niet). Het geheim van de godsvrucht is een Persoon, een HIJ. Het geheim van de godsvrucht is niet een leer of een belijdenis of een levensstijl. Dat zijn de vruchten. En die vruchten zijn belangrijk, daaraan kent men de boom (Matth. 12 : 33).

Maar het geheim van de godsvrucht, de verborgen kracht in de godsvrucht is onze Here Jezus Christus in eigen Persoon. Dat leert Paulus ons hier. Hij zegt niet: Het geheim, dat geopenbaard is, maar hij schrijft: Het geheim der godsvrucht, DIE Zich geopenbaard heeft in het vlees.

Het Woord is vlees geworden (Joh. 1 : 14). Als Paulus spreekt over het aardse leven van de Here Jezus vóór Zijn opstanding gebruikt hij het woord „vlees” (II Kor. 5 : 16, Efeze 2 : 14, Koloss. 1 : 22). In dit vlees werd de zonde veroordeeld (Rom. 8 : 3). Dat weten we uit het Evangelie. Daarom is het Evangelie een kracht van God tot behoud voor ieder die gelooft. Want gerechtigheid van God wordt daarin geopenbaard uit geloof tot geloof (Rom. 1 : 16-17).

Hoe wordt de gerechtigheid van God in het Evangelie geopenbaard? Doordat Christus daarin gepredikt wordt. Hij is in de volheid van de tijd geopenbaard in het vlees. Hij

is gekomen in onze zwakke en vergankelijke bestaanswijze. Waarschijnlijk hebben we in I Tim. 3 : 16 een oud kerklied, een lofzang op Christus (Vergelijk Liedboek voor de Kerken, Gezang 101, — Het is een pluspunt van het Liedboek, dat het 115 Bijbel-liederen bevat).

Hij heeft Zich geopenbaard in het vlees.

Het begon in de Kerstnacht. Hier op aarde.

En het geheimenis is nu in de hemel. Hij is gerechtvaardigd door de Geest.

Bij zijn opstanding is Christus een andere bestaanswijze ingegaan. Tegenover het vlees staat bij Paulus de Geest (Rom. 1 : 4, 8 : 10).

Vlees en Geest staan hier niet tegenover elkaar als twee „delen” in het bestaan van Christus.

We horen hier van vernedering en verhoging. Van Christus op aarde: geopenbaard in het vlees, verkondigd aan de volken, gelooft in de wereld. Maar we zien ook, dat zijn naam hemel en aarde verenigt tezaâm: Hij is gerechtvaardigd door de Geest, gezien door de engelen, opgenomen in heerlijkheid. Dat is Christus in zijn hemelse glorie.

Het Woord is vlees geworden. En Hij is gerechtvaardigd door de Geest. Hij werd openbaar als een arm en miskend Mens, maar Hij is als Zoon des mensen verheerlijkt en God is in Hem verheerlijkt. Zo kennen we de Here Jezus uit de Evangelieverhalen. Christus was en bleef de Zoon van God. Hij is gerechtvaardigd door de Geest. Na zijn doop door Johannes kwam een stem uit de hemelen: Gij zijt mijn Zoon, de Geliefde; in U heb Ik mijn welbehagen. Toen was onze Heiland wel de Zoon van God, maar in vernedering. Bij de verheerlijking op de berg klonk opnieuw die stem, uit een wolk: Deze is mijn Zoon, de Geliefde, hoort naar Hem. In de woestijn, eeuwen eerder, was Gods heerlijkheid ook al aan de Israëlieten in een wolk verschenen.

Toen de Here Jezus plaats-bekledend de zonde van de wereld op Zich nam, was Hij de Zoon des mensen en tegelijk de Zoon van God. God, geopenbaard in het vlees. In echt menselijk vlees. Ook na zijn opstanding is de Heiland als mens verschenen (Luk. 24 : 16, Joh. 20 : 15). Pas later, ná zijn hemelvaart, verscheen Christus aan Paulus in stralende hemelse heerlijkheid (Hand. 9 : 3, 22 : 6, 26 : 13). En bij die hemelvaart is onze Here na zijn rechtvaardiging door de Geest, na zijn openlijke verhoging, aan de engelen verschenen.

De hemelen ontvingen Hem. Deze Here Jezus is verkondigd onder de heidenen. De natiën, die vroeger heidenen waren, horen het Evangelie. Christus is verkondigd onder de volkeren. Want het heil is voor alle mensen. God, onze Heiland, wil, dat alle mensen behouden worden en tot erkenning van de waarheid komen. Daarvan was Paulus diep doordrongen. Het Evangelie en de prediking van het Evangelie zijn geen zaken alléén voor de apostelen en de predikers. Het Evangelie van Christus komt tot de gemeente en de gemeente heeft er deel aan. Als Johannes gaat verkondigen dat Jezus de Christus is, het Woord des levens en de Zoon van God, zegt hij: Hetgeen wij gezien en gehoord hebben, verkondigen wij ook u, opdat ook gij met ons gemeenschap zoudt hebben. En onze gemeenschap is met de Vader en met zijn Zoon Jezus Christus.

De apostelen hebben Christus verkondigd.

De Here Jezus had Zelf tot hen gezegd: Vele profeten en rechtvaardigen hebben begeerd te zien wat gij ziet en zij hebben het niet gezien en te horen wat gij hoort en zij hebben het niet gehoord.

De profeten hebben gezocht en gevorst naar de zaligheid. Die profeten keken er naar uit. Hun werd geopenbaard, dat zij niet zichzelf, maar ons dienden met die dingen, die ons thans verkondigd zijn bij monde van hen, die door de Heilige Geest, die van de hemel gezonden is, ons het Evangelie hebben gebracht, in welke dingen zelfs engelen begeren een blik te slaan (I Petr. 1 : 10-12). Aan de profeten werd geopenbaard, dat ze niet zichzelf, maar de gemeente van de nieuwe bedeling dienden. De onderscheiding tussen het „Oude” en het „Nieuwe Testament” is zo in-

geburgerd, zo diep geworteld, dat we die wel nooit meer zullen kwijt-raken. Maar wie Christus wil kennen, heeft óók de profeten nodig! Wat zagen die mannen Gods niet, wat hoorden zij niet? Het enige dat zij nog niet zagen en hoorden was de openbaring van het geheim der godsvrucht: God geopenbaard in het vlees. Ze zagen en hoorden de Zoon des mensen niet, de Here Jezus. Maar ze hebben Hem en zijn werk wel op vele manieren verkondigd.

Het nieuwe na Pinksteren is, dat Christus dan verkondigd wordt niet alleen onder Israël, maar ook onder de heidenen. In het boek Handelingen valt ons op, dat de apostelen verkondigen en leren (4 : 2, 5 : 42, 15 : 35, 20 : 20 en 28 : 31). Ze verkondigen Gods grote daden. De verkondiging wil de hoorders laten horen en zien hoe het staat. Het leren heeft betrekking op wat God wil, dat nu gedáán zal worden. Zoals de verkondiging vraagt om geloof, vraagt de onderwijzing om gehoorzaamheid (Pop, Bijbelse woorden en hun geheim).

Vaak vond de verkondiging weinig geloof. Jesaja klaagde: Wie gelooft wat wij gehoord hebben en aan wie is de arm des HEREN geopenbaard?

Maar Paulus kon juichen: Christus is geloofd in de wereld.

In de eeuw van de apostelen werd het heil in de wereld verkondigd.

En dat gebeurt nog steeds.

En er zijn altijd mensen geweest,

in dit nummer

- Pag. 41 *Ds L. W. G. Blokhuis,*
Het geheim van de godsvrucht
- Pag. 42 *Drs W. G. Rierkerk,*
Lijden (2)
- Pag. 43 *Dr W. M. Westerhuis,*
Bijbel- en (Geschiedenis)-
wetenschap (2)
- Pag. 44 *D. W. L. Milo,*
Steunpilaar van de landver-
huizing
- Vredesweek (ingezonden met
antwoord van Dr J. Meulink)
- Pag. 46 *P. C. van Wijk,*
Terloops...

die amen zeiden op het Evangelie. Dat is geloven: Amen zeggen op het Evangelie. Op de blijde boodschap.

Christus overwint. Hij is opgenomen in heerlijkheid. In de heerlijkheid van God. Heerlijkheid is bovenaardse lichtglans.

Naar die heerlijkheid heeft de Here Jezus in zijn aardse lijdenstijd uitgezien. Hij heeft gebeden: En nu, Vader, verheerlijkt Gij Mij bij Uzelf met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was (Joh. 17 : 5). Uit de hoge hemel daalde Hij neer. In die hemel werd Hij opgenomen. Zo is Christus de Here der heerlijkheid.

Hij, die Zich geopenbaard heeft in het vlees, die onder de heidenen verkondigd is en die in de wereld nog altijd geloof vindt, Hij die als de Heiland van zondaren Zich diep vernederd heeft, Hij is precies Dezelfde, die in zijn opstanding

door de Geest is gerechtvaardigd, die bij zijn hemelvaart aan de engelen is verschenen, toen Hij werd opgenomen in heerlijkheid. De Zoon des mensen is de Zoon van God. Aan Hem danken wij de verlossing en het leven. Aan Hem danken wij het, dat we als kinderen van heidenen zijn huisgenoten zijn in het huis van God, de gemeente. Daarom zijn we blij met de brieven van Paulus aan Timotheüs. Die brieven wijzen ons allen onze plaats, mannen en vrouwen en kinderen, ouderlingen en diakenen, oud en jong, weduwen en getrouwde en ongetrouwde mensen. Die plaats is een goede plaats. Want éénmaal is Gods genade reddend verschenen. En deze Jezus, die opgenomen is naar de hemel, zal op dezelfde wijze terugkomen als de apostelen Hem ten hemelen hebben zien varen.

Christus. Die strijd is in de diepte reeds beslist, op Golgotha, een feit wat ieder die het horen wil persoonlijk wordt verzekerd, maar het is in de breedte en hoogte nog niet uitgevochten en nog volop aan de gang. Het dilemma waarvoor dit geschiedenisbeeld ons stelt is niet: noodlot of God, maar Vriend of Vijand. Heel moeilijk echter blijkt het soms in de praktijk van het leven om precies vast te stellen wat van wie komt...

Die moeite wordt ons nu duidelijk beschreven in de bovengenoemde gelijkenis.

Zolang het gevecht tussen deze twee rijken voortgaat zal de onhelderheid en aanvechting voortduren. Maar één ding is wel duidelijk: niet ieder auto-ongeluk of ieder ziektebeeld komt ons toe van Gods Vaderhand. En ook: niet ieder auto-ongeluk of ieder ziektebeeld komt ons toe van de Vijand. Soms zien wij heel duidelijk dat het van de Vriend komt, de Vreemdeling, die wij op Zijn Woord hebben leren vertrouwen. Als wij zien waarom, dan leert het ons iets belangrijks, maar zien wij niet waarom dan zeggen wij: Hij weet beter dan wij wat goed is voor de ontwikkeling van de strijd tussen de twee rijken. Maar soms ook is een auto-ongeluk of een ziektebeeld zo duidelijk uit de koker van de Vijand, dat wij er zeer verslagen door zijn. Toch zeggen wij ook hier: maar de afloop staat vast: in de diepte is de overwinning al bevochten. D-day is geweest. Straks mogen ook zij die de Vijand geslagen heeft het feest van de Overwinning meevieren.

Ja eigenlijk liggen de vragen die hier rijzen soms nog ingewikkelder, want als Paulus in 2 Corinthiërs 12 spreekt over het lijden, dat hem in die tijd trof (de z.g. doorn in het vlees) dan zegt hij beide: zowel dat het een engel van de satan is, die hem met vuisten slaat (12 : 7) als dat het de Heer is, die niet van hem aflat (12 : 8). Merkwaardig, dat Paulus hier niet gladstrijkt naar de ene of naar de andere kant, maar beide vasthoudt: de engel van de satan slaat hem, en hij bidt tot de Here of die van hem wil aflaten. Hij laat beide staan. Hierin nu zit iets zeer realistisch: een realisme, dat ik in de Catechismus mis: het werk van de duivel blijft het werk van de duivel. Punt. Dit zou in Zondag 10 niet ongenoemd mogen blijven. Maar tegelijkertijd zit in Paulus' woorden iets bijzonder vertroostend en bemoedigends, nl. wat er ook gebeurt: niet alleen loopt het de Heer, de leider van het verzet, niet uit de hand, maar - meer nog - hij blijkt zo groot te zijn, dat Hij zelfs de gemeenste aanslagen van de Vijand kan inschakelen voor Zijn toekomst. Dat is het antwoord dat Paulus van de Vreemdeling gekregen heeft, toen hij in zijn omstandigheden hem voorwierp: hoe kunt u dit nu doen? „Mijn genade is u genoeg, want kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid” (12 : 9).

Dat is hogere strategie. M.i. heeft de Catechismus dit tweede wat in Paulus' woorden besloten ligt tot uitdrukking willen brengen. Maar... als het eerste niet genoemd wordt, wordt het tweede alléén een karrikatuur.

Als het tweede niet genoemd wordt, maar alléén het eerste, dan wordt God onmachtig en hebben veel ongelovigen terecht het gevoel dat hun een stuk geloof en troost ontnomen wordt.

Hier ligt ook een vaste bijbelse lijn die ons helpt om de theologische literatuur over dit onderwerp kritisch te lezen: aan de ene zijde vinden wij schrijvers, die benadrukken dat ziekte en ongeluk demonisch zijn en de schepping bederven — zonder excuus en zonder enig vroom toevoegsel. Dorothee Sölle is hiervan een voorbeeld. Zij strijkt glad naar de éne kant toe. Er is geen sprake meer van Gods overmacht: alleen van de bitterheid van het kwaad, dat machtig is en de wereld bederft en als wij het niet verhoeden de wereld overwoekert.

Haar realisme spreekt vele jongeren aan — het is harde en klare taal met nadruk op onze verantwoordelijkheid. Iedere vrome — maar ook iedere gelovige uitweg wordt de pas afgesneden. De vijand is bij haar oppermachtig.

Haar boek heet „Lijden” (Bosch en Keuning).

De tweede lijn maar dan in modern gewaad vinden wij vertegenwoordigd door Jurgen Moltmann met zijn boek „De gekruisigde God”. (Ambo-reeks). Hier is geen sprake van het lijden als het werk van de Vijand. Het is alles in God. De God, waarin Moltmann gelooft heeft een nachtzijde en een dagzijde. Christus is die kant van God die ons verkondigt: in al het lijden ben Ik aanwezig. Straks zal de dagzijde van God doorzetten, maar nu is er nog strijd — je zou haast zeggen: in God zelf. Alle nadruk ligt hier uiteindelijk op Gods overmacht, maar ik mis het realisme van Paulus' „engel des satans”.

Deze twee boeken zijn uit de hoek van de moderne theologie. Voor wie een boek zoekt over deze vragen dat van een orthodoxe visie op de bijbel uitgaat, wil ik nog noemen: Gods megafoon van C. S. Lewis of in de engelse taal van dezelfde schrijver „A grief observed”. Maar misschien heeft een van de lezers behoefte om een goed boek hierover aan te raden of zoekt u een meer complete bibliografie. In dat geval zou ik dat graag van u horen.

Voorlopig zet ik hier een punt achter mijn artikelen over het lijden.

W. G. RIETKERK — ECK EN WIEL

LIJDEN (2)

Er was eens een volk, dat vocht voor zijn bevrijding tegen een wreed onderdrukker: er werd een hevige guerrilla-oorlog gevoerd. Een lid van deze ondergrondse verzetsbeweging ontmoet in de nacht een Vreemdeling, die een diepe indruk op hem maakt. Zij brengen die nacht door in gesprek. De Vreemdeling vertelt de partizaan, dat hij zelf aan de kant staat van het verzet, ja later in het gesprek laat hij zich ontvallen dat hij in feite de algehele leiding ervan in handen heeft. Hij dringt er bij de partizaan op aan om wat er ook gebeurt in hem te blijven geloven. De partizaan is in die ontmoeting totaal overtuigd van de oprechtheid en standvastigheid van de Vreemdeling en neemt zich voor hem te vertrouwen.

Zij ontmoeten elkaar nooit meer in zulke vertrouwensmomenten. Maar soms wordt de Vreemdeling gezien terwijl hij mensen van het verzet helpt — dan is de partizaan dankbaar en zegt tegen zijn vrienden: „Hij staat aan onze kant”. Soms echter wordt hij gezien in het uniform van de politie, terwijl hij mensen van het verzet aan de vijand uitlevert. Op zulke momenten murmureren zijn vrienden tegen hem, — maar de partizaan houdt vol: „Hij staat aan onze kant.” Hij blijft geloven dat de Vreemdeling, ondanks dat wat mensenogen zagen, hem niet bedriegt. Soms vraagt hij de Vreemdeling om hulp en krijgt die. Dan is hij dankbaar. Soms vraagt hij die en krijgt ze niet. Dan zegt hij: „De Vreemdeling weet wel

wat het beste is voor ons.”

Deze gelijkenis is gemaakt door een engelse theoloog (Basil Mitchell) en gaat over het vraagstuk van het lijden, waar wij in deze artikelen mee bezig zijn.

In het vorige artikel heb ik gezegd dat het dilemma, waarvoor Zondag 10 van de Heidelbergse Catechismus ons stel teenzijdig is en beperkt.

Ziekte en armoede, concreet genomen: een auto-ongeluk of kanker overkomen ons of door toeval of door Gods Vaderhand.

Ik vraag: waar vinden wij in de bijbel buiten het boek Prediker ons voor dit dilemma gesteld. Er is een beperkt recht om in bepaalde situaties dit dilemma te stellen (het boek Prediker staat niet voor niets in de bijbel), maar het is een beperkt recht. Want veel vaker zien wij in de bijbel een ander dilemma gesteld: is dit uit God of uit Beëlzebul (Mc. 3 : 22 ev., vgl. Jac. 1 : 12-18, 1 Petrus 5 : 8, 2 Cor. 2 : 11, 12 : 7 e.v.).

Het Nieuwe Testament vooral leert ons dat de geschiedenis beheerst wordt door twee krachten: het rijk van de boze tegenover het rijk van

Bijbel en (Geschiedenis)-wetenschap (II) ²⁾

Geschiedenis staat steeds in verband met de mens, iets precieser gezegd: met de mens voorzover zijn handelen of zijn arbeid bekend is uit de bronnen, met name de schriftelijke. Het zal duidelijk zijn dat hier met geschiedenis bedoeld wordt op geschiedeniswetenschap, -verhaal of -onderwijs. Met deze omschrijving van het begrip geschiedenis zijn tevens bepaalde grenzen gesteld aan dit begrip. Zo kan „de geschiedenis van de aardkorst” de titel zijn van een zeer interessant boek, een geschiedenisboek is het beslist niet. Zo ook kunnen in deze zin de schepping van hemel en aarde geen historische feiten genoemd worden. Theologen ²⁾ zeggen dat wel eens en dan bedoelen ze met deze woorden aan te geven dat de schepping van hemel en aarde echte en geen gefantaseerde feiten zijn. Iedereen zal het met ons eens zijn, dat de schepping een daad-spreken van God is geweest en als zodanig nooit toegankelijk voor welk wetenschappelijk onderzoek ook maar.

Ds B. vraagt kritisch of de gebeurtenissen uit onze geschiedenis behalve uit wetenschappelijk-historisch oogpunt óók niet bekeken moeten worden uit geloofs-oogpunt, met name als die gebeurtenissen tevens de bevrijding van de kerk inhielden en hij geeft hierbij als voorbeelden de jaren 1572 en 1945. Naar zijn mening werd dat vroeger op de Scholen met de Bijbel wel, en terecht, gedaan.

Dat dit vroeger gedaan werd, geloven wij ook. Wij moeten hier — ter bezinning — aan toevoegen dat voormelde scholen ook niet vrij waren van de God-Nederland en Oranjedachte, een gedachte die direkt verwant is aan de (zgn.) geloofsmatige geschiedschrijving, welke gedachte we vandaag toch ook niet (meer) voor onze rekening nemen.

Dat de scholen met de bijbel geloofsmatig geschiedenisonderwijs gaven, is vnl. te „danken” aan de geschriften van Groen van Prinsterer. Groen beriep zich voor zijn „bizondere” geschiedschrijving op Ps. 78:4, 6, 7 en dat wordt nog gedaan door zijn „preciese” opvolgers (zie Gereformeerd Schoolblad van november 1978 — mij door vriendelijke hand toegezonden). Wij — en voor de historisch geïnformeerden voegen we er aan toe dat we niet behoren tot de „rekkelijken” — werken in de stijl van Groen als we voormelde psalm nader bekijken: „Hetgeen we gehoord ... en onze vaderen verteld hebben ... dat willen wij niet verhelen voor hun kinderen ... (nl.) des Heren roemrijke daden ... opdat het volgende geslacht die zou kennen en ...”

Het is zonder meer duidelijk dat de psalmdichter Asaf geen Nederlandse gebeurtenissen op het oog had toen hij de Joodse vaders voorhield de daden des Heren aan hun kinderen te vertellen, opdat, enz. Verder mag aangenomen worden dat niemand meent dat Nederland een tweede Israël is (was). Tot slot veronderstellen we dat orthodox Nederland de bijbel beschouwt als een uniek boek waarin niet een zekere Asaf persoonlijk bepaalde gebeurtenissen aan het ingrijpen van God toeschreef, zulks ter navolging van volgende en navolgende geslachten. Asafs boodschap wordt sinds onheuglijke tijden weergegeven met de alom bekende woorden: Ouders, voedt Uw kinderen op in de voorgeleerde leer, en ... de voorzeide leer kent geen hoofdstukken vaderlandse geschiedenis. Nee, met het beroep van Groen op Ps. 78 is zijn „bizondere” geschiedschrijving niet te verdedigen en men hoede zich er voor — en wij spreken uit ervaring — van de protestantse Groen een onfeilbare heilige te maken.

Maar — zo kan men zeggen — Groens beroep op Asaf kan dan onjuist geweest zijn, dat houdt niet in dat zijn geloofsmatige benadering van de geschiedenis ³⁾ ook onjuist behoeft te zijn. De moeilijkheid, om niet te zeggen de onmogelijkheid, van de geloofsmatige benadering

1) Als gevolg van ziekte is dit antwoord op het ingezonden van ds F. Boonstra (Opbouw 24-11-78) als reactie op mijn artikel (Opbouw 29-9-78) behoorlijk verlaet. Mijn excuses.

2) De hoogleraar in de theologie dr Berkhof heeft geschreven: Christus de zin der geschiedenis. Het is zonder meer duidelijk dat hier met geschiedenis niet bedoeld wordt op de geschiedeniswetenschap, enz.

3) De geloofsmatige geschiedschrijving heeft in de laatste eeuwen voornamelijk of uitsluitend betrekking op de vaderlandse geschiedenis en werd niet alleen in ons land beoefend. Er zijn steeds verschillende volken en kerken geweest die meenden dat God met hun land (kerk) een bijzonder doel op het oog had.

pastorale notities

Geen groter ramp zou Rotterdam treffen, dan die van 1711, toen ds Willem Brakel stierf. De dichter van de „Lijktranen” in Brakels boek „Redelijke Godsdienst”, twijfelde er niet aan.

„O Maasgemeente, wie kan uw smart bepalen? Hoe wordt uw glans verdoofd, hoe krimpen uwe stralen! Het droeve doodgerucht (o slag, niet 't evenaren) des groten Brakels, stort de kerk in 't algemeen, als in een oceaen van tranen en geweën ... O smartelijk verlies, o onwaardeerbare schâ! O middagklare blijk van 's hemels ongena!”

Ook dat nog. En dan te bedenken, dat de goede Brakel toch al bijna 77 jaar oud was, toen hij stierf. Brakel had zelf ook al zijn gedachten laten gaan over het sterven.

„Het verlies van een begenadigd leraar is onwaardebaar”. En het smartte hem aan zijn hart, dat hij eens niet meer zou kunnen preken. Gelukkig echter dat enkele

eeuwen tevoren de boekdrukkunst was uitgevonden. Deze techniek, zo betoogt Brakel, maakt het mogelijk, om niet alleen gedurende de korthed des levens, noch ook alleen in de kleine omkring der hoorders, doch over de gehele wereld te preken en dat zelfs eeuwen na je dood.

Vandaar dat hij zijn boeken schreef en al schrijvende een „oude schrijver” werd. Zo bleef hij een „kerkorakel”. Dat rijmt immers zo mooi op „Brakel”.

Er is niet veel meer over van de vroegere verering van predikanten, al wordt er in enkele kleine kerken-groepen nog wel gepraat over de oude knechten, alsof kerk en staat, staan en vallen met hen. Ze preken door, tot in de leeftijd der sterken, vanwege de nood der kerken, maar ook, omdat ze het zo gaarne doen. Soms hoor je ook onder ons, dat een gemeente bloeit door haar predikant en vervallen zal, wanneer hij er niet meer is. Wanneer wij belijden, dat Christus Zijn gemeente vergadert en vermeerderd, dan moeten we daar niet stilletjes bij denken, dat Hij voor dat werk de dominees toch eigenlijk niet missen kan.

A. H. Algra, Sliedrecht

van historische gebeurtenissen is het ontbreken van een norm. Moeten wij bijv., omdat de Nederlands Gereformeerde kerken in de Republiek wél, tot stand gekomen zijn, in dit verband spreken over Gods zegen en vervolgens, omdat deze kerken in de Zuidelijke Nederlanden — ondanks de geloofsarbeid van De Brès en vele anderen — niet tot stand kwamen, spreken over het tegengestelde van zegen?? Met andere woorden: is het behalen van (geestelijk) sukses de norm?? Ik meen dat zulk een gevolgtrekking meer heidens dan bijbels is. Het zou toch eigenlijk wel hoogst merkwaardig zijn als wij ten aanzien van bepaalde gebeurtenissen uit het verleden, dus gebeurtenissen die wij slechts uit de boeken kennen, geloofsmatige uitspraken zouden moeten doen, terwijl niemand van ons eist dat wij dusdanige uitspraken doen ten aanzien van gebeurtenissen uit ons eigen leven.

Tot slot, het lijkt er op dat de inzender geloof, dat uiteraard niet van wetenschappelijke aard is, en wetenschap aanvullend naast elkaar wil zetten en hij heeft de R.K. en gedeeltelijk de gereformeerde traditie met zich mee. In deze gedach-

tengang wordt de wetenschap in de grond der zaak beschouwd als iets werelds, op z'n best als iets neutraals, waaraan het geloof beslist nog iets moet toevoegen. In ons vorige artikel noemden wij dat het plus-verschijnsel van de pseudo-wetenschap, immers zodoende krijgen wij het terrein van de wereld (natuur) + het terrein van het geloof (genade) en deze twee terreinen lijkt ons in strijd met de absolute souvereiniteit Gods over Zijn enige schepping.

CENTRALE DIAKONALE KONFERENTIE

Zaterdag 17 februari 1979.

Aanvang 10.00 uur.

Plaats: **Utrecht,
Jeruzalemkerk.**

D. W. L. MILO — DALMALLY

Steunpilaar van de landverhuizing

J. A. Wormser, 1807-1862

Enkele jaren geleden gaf Buijten en Schipperheijn te Amsterdam een boek over „Amsterdamse Emigranten” uit, samengesteld door dr J. Stellingwerff, de bekende bibliothecaris van de V.U. Dit heeft wellicht niet de aandacht gekregen die het verdient. Vooral voor het verstaan van de gereformeerde gezindte vandaag is het boek nuttig. We willen er u graag in enkele artikelen iets over vertellen. Niet om het ongelezen te laten — eerder om u aan te sporen dit unieke en kostbare materiaal zelf te bemachtigen.

In de geschiedenis van de gereformeerden in Nederland speelt immers de afscheiding een grote rol; de landverhuizing naar Amerika in 1846 en volgende jaren hing met die afscheiding min of meer samen. Daar zijn talrijke boeken aan gewijd: Stellingwerff geeft een lijst van boeken en stukken, die over de 150 telt. Maar wanneer we dr Stellingwerff samensteller en niet schrijver van „Amsterdamse Emigranten” noemen, is dat omdat zijn boek in hoofdzaak uit letterlijk weergegeven brieven van landverhuizers bestaat. Hij laat de historisch-betrokkenen zelf aan het woord en biedt u gelegenheid, om zelf uw conclusies te maken.

Op pag. 34 komt u een „kerkelijke lectrurkommissie” tegen. U mag even lachen om dit monstrum van bevoogding. En daarna noemen we de drie namen, welke deze commissie vormden: **ds Scholte**, naar wie de landverhuizers wel Scholtianen zijn genoemd; **Wormser**, de Amsterdamse deurwaarder die zelf niet emigreerde, maar door zijn brieven en publicaties zowel de landverhuizers overzee bemoedigde als de afgescheiden kerken in Nederland schriftuurlijke en wettelijke grond onder de voeten bezorgde; en **Budde**, een van de Amsterdamse kleine luiden, die, in de landverhuizersstroom opgenomen en geteisterd, het geloof in Christus tot op de prairie heeft behouden. Over deze drie willen we achtereenvolgens wat opmerken. Ook de schrijver geeft uitgerekend over deze drie een kort in memoriam (353-360).

Wormser (d.i. de man uit Worms), afkomstig uit Duitsland, was aanvankelijk Luthers. In 1833 lid geworden van de hervormde staatskerk, werd hij in 1836 ouderling van de kleine groep afgescheidenen, werker also van het eerste uur. Vervolging, boetes en processen zijn hem niet bespaard. Voor de wereld van zijn tijd scheen hij vaak eerloos — voor God evenwel, die hij kende uit zijn Woord en uit zijn dagelijkse omgang, moet hij een trouwe dienstknecht zijn geweest. Voor de geloofsgenoten, hier en overzee, was hij en van die „verstandigen die stralen als de glans van het uitspaniel, en die velen tot gerechtigheid gebracht hebben”, een ster van eerste grootte, om met Daniël (12:3) te spreken. Als u de naam Wormser hoort denkt u immers al aan zijn uitspraak: leer een volk zijn **doop** verstaan en de natie is gered.

Inderdaad, Wormser was een goed publicist, die Gods Woord kende en nauwkeurig nasprak. Daarbij gaf hij geen slechtvertaalde of halfbegrepen slagzinnen door, maar verstrekte toepasselijk, verteerbaar en gezond geestelijk voedsel. Als klerk opgeleid aan het advocatenkantoor van de Van Hall's, ontwikkelde hij zich tot deurwaarder. Zijn verantwoorde en weloverwogen stijl is hieraan niet vreemd. Daarbij was Wormser een bescheiden mens: pas nadat zijn geliefde patroon Anne Maurits Cornelis van Hall zich van de staatskerk afscheidde deed ook Wormser deze stap. Dat geeft te denken. Van Hall was liberaal grootgebracht — pas door zijn pleidooien voor de vervolgde afgescheidenen raakte hij overtuigd van hun zaaksgerechtigheid en hun christelijke moed, waarop hij zich aansloot. Maar Wormser was bij de Schriften grootgebracht, kende bovendien zowel de belijdenis als de kerkenorde en de oudvaders goed. Het laat zich denken, hoe zeer de gesprekken tussen Van Hall en Wormser de afscheiding ten goede zijn gekomen!

Groen van Prinsterer, die Wormser wel zijn „geheimraad” noemde, schreef na diens dood over „een christen, wiens vriendschap en voorlichting ik, als een der uitnemendste voorrechten die mij te beurt gevallen zijn, herdenk. Een man wiens invloed, door geschrift en wandel, ter handhaving van de christelijk-protestantse volksgeest, en onberekenbaar en (althans bij vele machtige en edelen en wijzen naar de wereld) onopgemerkt is geweest. Wormser was een gelovig christen van uitstekende begaafdheid.

Hij had een geopend oog niet slechts, maar een scherpe en ruime blik voor onze gehele kerkelijke en maatschappelijke toestand. Niemand wellicht heeft hem geëvenaard in het algemeen verstaanbaar maken van het christelijk-historisch beginsel, toepasselijk op kerk, staat en school”.

—o—

Zo schreef Groen van Prinsterer, zelf niet afgescheiden. Deze staatsman herkende in Wormser de wijze en ruimdenkende christen. Wormser zag over de grenzen van de Amsterdamse afgescheiden gemeente heen en herkende op veel plaatsen leden van Jezus Christus. Zo streefde hij naar een betrouwbare predikantenopleiding, zowel voor afgescheidenen (Brummelkamp) als voor hervormden (Da Costa en andere Reveilmensen). Toen zijn plan strandde op de hardheid van eigen mensen heeft hij gezucht: „zo heb ik in de afscheiding altoos moeten tobben tussen de onbesuisdheid van Scholte, de bekrompenheid van Van Velzen en het weifelen van Brummelkamp. Toch bleven zij vrienden-en-broeders. Ja nog meer: zijn plan is later het voorstation voor de Vrije Universiteit geworden.

Bij de contacten met de overheid wenste Wormser de afgescheiden kerken niet als nieuwe creaties aan te dienen — maar als voortzetting van de oude gereformeerde kerken, vrijgemaakt van een tyranniek kerkbestuur. Hij waardeerde de kerkgeschiedenis meer dan ds Scholte deed, zegt Stellingwerff terecht. En wat de kerkelijke opbouw betreft, Wormser vertelde meermalen dat de „afgescheidenen, die zich beroepen op de Drie Formulieren van Enigheid en de Dordtse Kerkenorde, deze zelf niet bleken te kennen. Wormser is zeer ijverig geweest om in onderwijs, in bijbelkring en in de pers de gemeente, oud en jong, de inhoud van het gereformeerde geloof bij te brengen” (354).

Uiterst pijnlijk maar begrijpelijk is, dat deze profeet het loon van een profeet ontving: door ds S. van Velzen is Wormser in 1840 geschorst en wel om zeer persoonlijke redenen. Tegelijk met ouderling Budde en de diakenen H. Höveker en D. Lijsen.

Een ogenblik pretendeerden de vier geschorsten dat zij de wettige kerke-

schappij leven maar dat houdt toch ook in dat we in deze zonde niet mogen blijven liggen en er tegen strijden moeten voor zover dat in ons vermogen ligt. Ademt de gedachte van het IKV niet voortdurend dit belijden?

Wie dan met een vergrootglas de Vredeskrant heeft afgezocht naar de woorden van belijden en bekeren die zal ze wellicht niet vinden maar er wel overheen lezen. Een vergrootglas vergroot slechts enkele woorden, terwijl men van het geheel (in z'n verband) niets ziet.

Nut van kernwapens

Een ieder vindt kernwapens afschuwelijk en zwaar overdreven. Deze overdrevenheid zou ons tot bezinning moeten brengen; er over discussiëren zou toch het minste zijn. In onze kringen (buiten-verbandse) zwijgt men, negeert men een „Vredesweek” of men schampt erover en doet het af met de krampt „links” en „marxistisch”. Tekenend is m.i. het volgende. In Bestek '81 worden de defensie-uitgaven vergroot terwijl de post Ontwikkelingshulp, relatief gezien, minder toebedeeld krijgt. Overdreven dus. Desondanks getuigt men dat juist door die overdreven bewapening, ergo, de bewapeningswedloop wij onze vrijheid nog steeds hebben. Dat die overdrijving in geen enkel verband meer staat met een defensie die de bevolking moet beschermen tegen machten van binnen zoals we dat in Rom. 13 lezen („want

Vredesweek

Het verwijt aan het adres van het IKV (Interkerkelijk Vredesberaad) is dat er met geen (of weinig) woorden wordt gerept over de wortel van alle kwaad die gelegen is in de natuur van de mens. Een rechtvaardiger en vrediger maatschappij is alleen dan mogelijk als we dit erkennen en daarbij alles wat tot verbetering leidt van God verwachten. Eerst bekeren, dan volgt het andere vanzelf en krijgt men hoe langer hoe meer lust en liefde om naar de wil van God alle goede werken te volbrengen. Deze belijdenis, deze erkenning, zo is vaak het verwijt, spreekt niet uit de vredestaal van het IKV.

Maar wat betekent nu „belijden”? Is dat slechts een met de mond belijden en zeggen: Here, Here (Matth. 7:21-23), of betekent het niet veel meer (maar ook niet minder) dan het dóen en uitvoeren van Zijn wil. Licht ons belijden dan niet in het dóen van wat Christus ons in Zijn bergrede leert en dat het dóen het fundament is waardoor ons huis overeind zal blijven? (Matth. 7:24-27).

We kunnen wel belijden dat we in een verdorven wereld en maat-

raad vormden — maar er was al gauw een synode, die deze kerkeraad niet erkende. Wormser c.s. kozen de zachtmoedigste weg: ze vormden met de hun volgende schapen een „vereniging”, die in feite de taak van de kerk uitvoerde: „vergaderen met gebed, gezong en het lezen van Gods Woord; reformatie van eigen hart en gezin; een stil en godzalig leven leiden; pogingen aanwenden tot de godvruchtige opvoeding der kinderen; in de eerste plaats naar binnen werken — en dan zijn licht laten schijnen” (34).

Ds Scholte en ds Brummelkamp preekten gaarne voor deze vereniging, al heette zij geen kerk. Ds Scholte getuigde in een brief aan Groen van Prinsterer: „ze missen nog niets, wat het eigenlijke wezen der Christelijke kerk vordert. Zij houden de onderlinge bijeenkomsten, waarin de onderzoeeking van Gods Woord hen sticht en opbouwt, zij ontvangen in hun gemeenschap de prediking des Evangeliums, zij hebben genot van Doop en Avondmaal, zonder dat zij genoodzaakt zijn tegenover verloochening van Christus en Zijn zoendood zich aan sacramentele woorden vast te klemmen, er wordt wezenlijke Christelijke tucht onder hen geoefend”. En Wormser zelf schrijft aan Groen: „deze vereniging is wellicht enig in haar soort; niet uitgedacht, maar daargesteld door een eenvoudige opvolging van Gods Woord. Zij staat in haar zwakheid, alleen onder de Heere Jezus, en zo lang het Hem behaagt. Werd zij door deze of gene onstandigheid verontrust, wij hebben niets, zelfs geen archief”, (!) pag. 36.

Deze vereniging vergaderde ten huize van Budde. In 1846 emigreerde de familie Budde naar Amrika — maar bleef in briefwisseling nauw met de vereniging verbonden. De diakenen waren al spoedig tot de hervormde kerk teruggegaan. Wormser bleef op zijn post, eenzaam, als buitenkerkelijk christen (!) verantwoordelijk voor het onderwijs en de herderlijke leiding van honderden gelovigen — zowel afgescheidenen als hervormden. En Wormser bleef de steunpilaar voor de landverhuizers, zoals blijkt uit de bewaard gebleven brieven uit het Wormser-Höveker-archief, dat door de eigenaar drs H. A. Höweler aan de V.U. in bruikleen werd afgestaan en nu door Stellingwerff gepubliceerd.

—o—

ingezonden

zij draagt het zwaard niet tevergeefs”) maar ook tegen machten van buiten (hierop is Rom. 13 weer niet van toepassing), dat neemt men op de koop toe.

Een miljard per dag

De totale defensie-uitgaven in de wereld bedragen per dag 1 miljard gulden. Met deze kennis en het feit dat we het overdreven vinden, zouden we ons op z'n minst eens kunnen gaan bezinnen en ons moeten afvragen of het niet beter zou zijn om nu in vredesnaam maar af te haken. Deze wedloop is niet vol te houden. Dan maar een zwak land in militair opzicht maar wel sterk in geestelijk opzicht.

Zoals gezegd kost de wereld-defensie zo'n slordige miljard per dag!

Het westen is nog steeds koploper. Het houdt complete industrieën draaiende. Afgezien van produktie van wapentuig voor eigen gebruik heerst er ook nog een zeer levendige wapenhandel. Duizenden werknemers in Nederland verdienen hun brood in deze wapenindustrieën zoals de Hollandse elektronische bedrijven, de vermaarde

kruitfabrieken en de scheepswerven. Al deze wapens worden verkocht aan landen die een regiem hebben dat ons land welgevallig is; m.a.w. onze handel met deze landen loopt geen gevaar.

Het geeft werkgelegenheid. Maar als dit onze cultuuropdracht is, het produceren van oorlogstuig waarmee we in staat zijn God's schepping met enkele drukken op de knop volledig te vernietigen, dan moet hier toch een vraagteken geplaatst worden.

Waar zijn we in vredesnaam mee bezig? Je hoort dan een machteloos weerwoord in de vorm van „we moeten wel mee, we kunnen toch niet anders?” Is dat zo, zijn we machteloos en moedeloos? We kunnen toch zeggen dat het te gek wordt en dat we afhaken moeten, deze strijd, deze (wapen)wedloop opgeven.

Als we de bewapeningswedloop hebben opgegeven voor een wedloop naar gerechtigheid dan zullen we de consequenties hiervan moeten aanvaarden. Wellicht zullen we vervolgd worden om der gerechtigheid wil. Maar om nu die (mogelijke) vervolging met alle mogelijke militaire middelen trachten te ontlopen, is onze taak niet op aarde. Men kan ons land bezetten en onze goederen, ons bezit waar we zo aan gehecht zijn, afpakken maar niet ons geloof. In de 2e wereldoorlog is gevochten voor onze vrijheid.

Velen hebben het leven gegeven voor onze vrijheid maar niet voor

Intussen was de landverhuizing, de uittocht van zoekers naar godsdienst-vrijheid, begonnen. Wormser had een reglement ontworpen voor de emigranten-vereniging, welke in 1846 tot stand kwam. In dat jaar begon de stroom te lopen, waaronder Budde. Wormser, hoewel het er een tijd naar uitzag, is niet meegegaan naar Amerika. Toch heeft hij met zijn brieven goede contacten onderhouden met de landverhuizers, die zich ginds in totaal andere omstandigheden bevonden dan ze zich hadden voorgesteld. Van de 88 door dr Stellingwerff gepubliceerde brieven, samen vormende het Wormser-archief, zijn slechts enkele door Wormser geschreven; en daarvan nog twee aan zijn eigen vrouw. Maar uit de gepubliceerde brieven, reflecties op Wormser's zoekgeraakte brieven, spreken zonneklaar dankbaarheid, vertrouwen, geloof en moed. Wormser werd schriftelijk steunpilaar voor de landverhuizing. De mensen gaven hem hun volle vertrouwen, zo in geloofs- als in geldzaken. Ze beleden openhartig hun tekortkomingen en teleurstellingen. En vooral: ze herdachten en hielden vast de broederband, die in de vereniging van Wormser was gesmeed.

Het is kostelijk te zien, hoe deze steunpilaar sterker werd naarmate hij meer wegschonk. Maar het is droevig een klacht te moeten lezen, als hij in 1851 aan ds C. G. de Moen in Den Ham schreef: „Ik ben niet moedeloos wat de zaken des Heeren in dit land betreft; maar ik ben moedeloos wat de afscheiding aangaat. Op haar schijnt een oordeel van verblindheid te liggen, waardoor zij zich altoos in nietigheden verliest en ieder die haar liefderijk wil oprichten met ondank terugstoot en met smaad overlaadt”.

Deze man, die zich meer dan iemand heeft ingespannen voor de vrijheid van godsdienst in Nederland, had geen kerkelijk onderdak. Maar zijn geloof in Christus bleef bestaan en hield uitgeweken landgenoten onder de moeilijkste omstandigheden staande. Hij heeft ons christenvolk gewezen op de betekenis van de doop, van Gods vrijmachtig genade-verbond. En vandaag eindigen we met een citaat van Groen: „Voorbeeldig door bescheidenheid en eenvoud. Met een zeldzaam geëvenaarde en steeds bedachtzame scherpzinnigheid bedeed, die, bij het licht van Gods Woord, zich somtijds tot profetische wenken verhief”.

onze vrijheid om een welvaartsstaat op te bouwen.

Wij die het luxe leven gewend zijn dat beschermd wordt door atoomwapens (machtsevenwicht heet dat), zouden wij in geval van oorlog nog wel de moed op kunnen brengen om te strijden tegen onrecht? Wij die juist in onze jaren '70 weten hoeveel onrecht er geschied in de wereld, hoeveel honger er geleden wordt in de wereld en desondanks is het meest belangrijke voor ons dat het slecht gaat met de economie. Met deze mentaliteit zullen we nooit kunnen strijden tegen onrecht ons zelf aangedaan.

Russen

Pas op voor de Russen, want zij willen bijv. de Kaap in handen krijgen, is een veel gehoorde kreet. Dat moet ten koste van alles voorkomen worden en daarom onze steun aan Zuid-Afrika. Want lopen aanvoerroutes van onze grondstoffen ten behoeve van onze luxe artikelen niet langs deze Kaap? In tweede instantie roepen we dat we door het communisme onze geestelijke vrijheid wel eens kwijt kunnen raken. Maar is daarvoor een miljarden verslindende defensie gerechtvaardigd? Of is daar geestelijke weerbaarheid voor nodig, een mentaliteitsverandering allereerst om onze naaste (in zo breed mogelijk verband) te erkennen als mens en om hem met alle mogelijke middelen te helpen. Dat is naar ik meen

onze zendingsopdracht. Moeten we eerst bekeerd worden om dan pas aan zending te doen?

Wat hebben we na al die jaren christendom met onze vrijheid gedaan?

We hebben elkaar met de Bijbel in de hand en met allerlei leerstellingen en uit z'n verband gerukte teksten om de oren geslagen. Dat kon dankzij die vrijheid. We hebben elkaars kerkfundament betwist, we hebben miljoenen geïnvesteerd in kerkgebouwen opdat we ze in de meeste gevallen twee keer per zondag konden gebruiken. We brengen ik weet niet hoeveel op voor rente en aflossing. En voor de zending, onze werkelijke opdracht, worden footjes gegeven. Is dit onze geestelijke vrijheid waar we van mogen genieten dankzij het atoomschild van de Navo?

H. van Twillert, Bunschoten

Vredesweek

(antwoord
aan de heer H. van Twillert)

Het door H. van Twillert ingezonden stuk moest helaas een tijdje blijven liggen, omdat ik niet eerder gelegenheid had hierop in te gaan.

Gelukkig is de door hem aangesneden zaak ook nu nog volop actueel.

Verschillende facetten van het probleem zijn een tijdje geleden ook besproken in de discussie tussen drs K. Goudriaan en drs H. de Jong. Ik zal die facetten nu maar zoveel mogelijk laten rusten. Beter dan mijn collega-redacteur De Jong het toen zei, kan ik het echt niet doen.

Negatie van het I.K.V. ?

De hr. Van Twillert klaagt erover, dat in onze kringen een „Vredesweek” wordt genegeerd of men schampt erover en doet het af met kreten „links” en „marxistisch”.

Ik beweer niet, dat iets dergelijks niet gebeurt, maar ik ben dat toch in onze kringen niet tegengekomen. Nog in sept. 1977 heeft Opbouw een uitvoerige beschouwing van ds Poort opgenomen over de Vredeskrant 1977. In dat artikel werd grondig op de inhoud ingegaan. Al was de kritiek scherp, er werd niet geschamperd met „links” of „marxistisch”. Ik heb trouwens niet gemerkt, dat men van de kant van het IKV op de argumenten van ds Poort is ingegaan.

Dit jaar kreeg de jongerenvredeskrant in „Verkenning” aandacht. Daarin werd terecht gevraagd of mensen uit het kerkelijk jeugdwerk niet iets meer te zeggen hebben aan jongeren. Daar mag, zo werd opgemerkt, toch echt wel iets meer in staan over de echte vrede, die dwars door een nacht van duisternis op komst is.

In de discussie Goudriaan-de Jong is weken achtereen aandacht gegeven aan de problematiek waarover v. Twillert schrijft.

Het komt mij voor, dat Opbouw aan deze problematiek voldoende aandacht schenkt. Ik zou van mijn kant de vraag willen stellen, of het IKV wel aandacht schenkt aan de bezwaren, die van verschillende kanten tegen hun aanpak wordt ingebracht.

Een discussie met het IKV is daarom zo moeilijk, omdat het IKV de wezenlijke problemen uit de weg gaat.

In het Centraal Weekblad schreef mevr. Hanny van Leeuwen hierover: „Het kan natuurlijk zijn, dat ik niet bij machte ben tot het voeren van een wezenlijke dialoog, maar met de inhoud van de Vredeskrant kan ik maar moeilijk uit de voeten, omdat op mijn wezenlijke vragen — bewust of onbewust — niet wordt ingegaan.”

In hetzelfde artikel citeert zij nog mr. A. Rozemond, die in Hervormd Nederland schreef, dat het IKV naar zijn oordeel het ethisch debat ontwijkt en frustreert door b.v. nergens aan te geven wat voor risico's afschaffing van kernwapens zou kunnen meebrengen.

Voert het IKV geen monologen, omdat men het echte gesprek ontwijkt?

Belijden en beleven

Van Twillert merkt op, dat men aan het IKV verwijt in gebreke te zijn met het belijden, dat alles wat tot verbetering leidt van God te verwachten is. Men zegt: eerst bekennen en dan volgt het andere vanzelf.

Wat betekent nu belijden, zo vraagt hij. Dat is niet slechts met de mond belijden maar eveneens het doen en het uitvoeren van Zijn Wil.

Hij meent, dat de gedachte van het IKV steeds dit belijden ademt.

Van Twillert heeft gelijk als hij zegt, dat belijden nooit mag volstaan met het zeggen van Here, Here, doch dat het niet minder betekent een doen van Zijn Wil. Alleen met de mond belijden is een goedkope zaak.

Woorden zijn niet genoeg. Het komt aan op daden.

„Een ieder die zondigt, heeft Hem niet gekend.”

Daar is volgens de Schrift een onverbreekelijke eenheid van geloof en daad. Voor beide echter zijn we op Christus en Zijn Geest aangewezen. Wij kunnen onszelf niet waar maken.

De Vredeskrant geeft in elk geval de indruk, dat we onszelf wel waar zouden kunnen maken. Wanneer oud-minister Vredeling zegt uit te gaan van de volstreekte boosaardigheid van de mens wordt dat niet beaamd in de Vredeskrant, maar wordt gesproken over „veronderstelde boosaardigheid”.

Wij moeten oppassen voor de waanidee van moderne theologen, dat de waarheid van het christelijk geloof door ons handelen bewezen wordt en dat de mens zichzelf en anderen verlost door zijn doen.

Men vergeet dan, dat het heil door Christus tot stand gebracht is. Dat heil is er onafhankelijk van wat wij ervan maken.

Speelt deze moderne theologische beschouwing bij het IKV niet op de achtergrond mee?

Waar staat direct of indirect b.v. te lezen, dat dit alles gebeuren moet vanuit de Bijbel als Gods Woord door het geloof in God, die zich in Christus Jezus aan ons openbaard heeft en niet vanuit het geloof in de mens?

Zie hoe in de Vredeskrant gewerkt wordt met het begrip vrede.

Men spreekt over een andere vrede, dan waarover de Bijbel spreekt.

Door de verzoening met God in Christus is er vrede gemaakt met God en daardoor met de mensen.

Wanneer men over vrede spreekt zal dat toch moeten gebeuren vanuit deze vredesboodschap.

Het ambt van de overheid

Over Rom. 13 merkt v. Twillert op, dat dit slaat op de machten van binnen en niet van buiten.

Populair gezegd, volgens Rom. 13 mogen we wel politie maar geen leger hebben.

Daar wordt echter in Rom. 13 noch

elders verschil gemaakt tussen van binnen en van buiten. Het gaat over handhaving van recht en gerechtigheid. Wanneer deze bedreigd wordt, moet de overheid optreden. Die bedreiging kan van binnenuit, maar evenzeer van buiten af komen.

De overheid heeft echter steeds de plicht de onderdanen te beschermen en recht en gerechtigheid uit te oefenen.

Daaruit vloeit voort, dat de overheid in bepaalde omstandigheden oorlog mag voeren, ja dat zelfs moet doen om haar ambt trouw te bedienen.

Daarvoor heeft de overheid een passend defensie-apparaat nodig. Nederland behoort bepaald niet tot de landen, die dat apparaat onnodig opschroeven, al komt dat elders helaas wel voor. Een besteding van 10% van de uitgaven voor defensie is in vergelijking met vele andere landen niet hoog. Het is ook niet juist, dat deze uitgaven relatief hoger worden. Evenmin is het juist, dat Nederland op het gebied van de ontwikkelingshulp te kort schiet. Nederland staat hierin juist, in tegenstelling met de defensie-uitgaven, vooraan.

Wat de gevolgen zijn van een verwaarloosde defensie hebben we kunnen zien in 1940. Wanneer Hitler toen een behoorlijk bewapende tegenstander tegenover zich had gehad, was een oorlog zeer onwaarschijnlijk geweest.

Nu zijn alleen al als gevolg daarvan 6 miljoen Joden in de gaskamers omgekomen.

Van Twillert spreekt me ook veel te gemakkelijk over een communistische overheersing.

Zoals voor 1940 velen het demonisch karakter van het nationaal-socialisme niet onderkenden, zo zijn er nu zeer velen, die niet begripen dat een communistische overheersing betekent, dat wij en onze kinderen aan een demonisch bewind worden overgeleverd.

Over de communistische landen wordt in de Vredeskrant ook met verbijsterende naïveteit gesproken. Slechts een voorbeeld. Dr Verbrugh wordt aangevallen over de opmerking, dat men niet moet denken, dat de Oostblok machten nooit tot een nucleaire verrassingsaanval zullen overgaan. De reactie daarop is: zo de waard is vertrouwt hij zijn gasten.

Deze opmerking laat zien, dat het IKV niets begrepen heeft van de principiële onbetrouwbaarheid van het communisme en van de les der historie maar weinig begrepen heeft.

Denkt men nu werkelijk, dat de Oostbloklanden zullen nalaten, als hun militaire macht voldoende is, evenals Hitler destijds, de andere landen onverhoeds en met een gefingeerd motief aan te vallen?

Wanneer men over alternatieven wil praten, zal men toch moeten beginnen de werkelijke verhoudingen juist te waarderen.

Welk alternatief ?

Natuurlijk willen ook wij de kernwapens uitbannen. Kernwapens zijn een afschuwelijk iets. Ze geven de technische mogelijkheid de eigen cultuur te vernietigen. Daarover zijn we het allen eens.

Overigens is elke oorlog een afschuwelijke zaak.

Daar zijn ook in het verleden oorlogen gevoerd, die tot massale volkerenmoord hebben geleid. Zo is er b.v. de 3e eeuw na Chr. in China een oorlog gevoerd, waarbij de bevolking van 50 miljoen terugviel tot 8 miljoen.

En dan de tweede wereldoorlog. 33.800.000 doden, 29.600.000 gewonden, terwijl 21.000.000 mensen van hun woningen werden beroofd. Hoe afschuwelijk deze oorlog ook was, kan men zeggen, dat dit onze vrijheid niet waard was?

Er zal immers een zekere verhouding moeten zijn tussen de omvang van het onrecht, dat de overheid wil keren en het militaire verweer. Hoe moeten wij beoordelen, of hier de grens overschreden wordt?

Dat hangt niet slechts af van de beoordeling van een nucleaire oorlog. Dat een dergelijke oorlog kwantitatief en kwalitatief veel erger is dan een conventionele is buiten kijf.

Daarbij is echter ook van belang onze beoordeling van een communistisch regiem.

Mijn indruk is, dat hier de wegen wat uiteengaan. Het IKV zegt er weinig over en Van Twillert schrijft er naar mijn opvatting ook wat te gemakkelijk over.

In de situatie van nu is het bezit van kernwapens en de dreiging, die daarvan uitgaat de enige mogelijkheid, die een wereldramp kan voorkomen.

Dit bezit verschaft in de internationale verhoudingen althans enige stabiliteit.

In die situatie kunnen wij niet anders doen dan proberen door onderhandelingen tot bindende verdragen te komen voor wederzijdse afbouw van de kernbewapening en liever ook van de conventionele bewapening.

Eenzijdig tot verzwakking overgaan, en dat zit toch in de voorstellen van het IKV verpakt, is een gevaarlijke zaak. Wanneer er niet enigermate een machtsverwicht is, zijn de kansen tot behoud van de vrede zeer gering.

Een grote verstoring van dat evenwicht leidt onherroepelijk tot oorlog.

De Ver. Staten gooiden indertijd kernbommen op Japan, omdat Japan deze zelf niet had.

Een chemische oorlog is uitgebleven, omdat beide kampen deze mogelijkheid hadden.

Het is een afschuwelijke gedachte, dat op deze wankelende basis de vrede wordt gehandhaafd, maar wat is het alternatief?

Het alternatief is in feite een Russische bezetting. Dat betekent niet maar wat minder welvaart, maar

verlies van alle rechten en vrijheden. Bloot staan aan rechteloosheid. Opvoeding van onze kinderen in een demonische leer.

Niet slechts een nucleaire oorlog, maar ook een communistisch bewind heeft gevolgen voor ons nageslacht!

Van 1917-1960 verloren naar schatting 60 miljoen Russen het leven onder het communistisch regime. Vietnam en Cambodja laten

iets zien van wat ons te wachten zou staan.

Wat voert het IKV nu aan om uit de impasse te komen?

De kernwapens moeten uit Nederland verdwijnen om zo een proces op gang te brengen. Men pleit niet voor een volstrekt pacifisme en ook niet voor het uittreden uit de Navo. Als de kernwapens uit Nederland verdwijnen, zo zegt men, betekent dat niet, dat er een dergelijk gat in

de Navo valt dat de Russen in de verleiding zullen komen ons aan te vallen. Maar wel zou een proces op gang kunnen komen door onze houding zowel bij de Navo-partners als bij de bondgenoten van het Warschaupact.

De suggestie van het IKV lijkt me in de eerste plaats uit strategisch oogpunt weinig gelukkig. Men zou er dan beter voor kunnen pleiten de kernwapens naar achteren te

plaatsen en dus niet uit Nederland, maar wel uit Duitsland weg te halen.

In de tweede plaats vind ik de opvatting van het IKV verbluffend naïef.

Nederland laat voortaan de andere partners alleen het vuile werk opknappen en dat zou dan tot nadere bezinning bij de anderen leiden.

Het voorstel is ook niet erg consequent. Dan is het eerlijker om voor algehele afschaffing van atoombewapening te kiezen en bewust het risico te lopen, dat West-Europa onder de voet gelopen wordt.

Het alternatief van het IKV is geen vlees en geen vis.

werden zij geen eigenaar". Kortom, zij die met het aardse omgaan, moeten er niet in opgaan, want de wereld die wij zien gaat voorbij.

Vrije en vreemde

Je bent vrij, vrijgekocht door de Here Jezus. Je hebt je eigen verantwoordelijkheid van Hem ontvangen en je moet je niet laten verleiden te denken in schema's van „dat mag wel" en „dat mag niet". Je enige binding is je band aan de Heer. Je mag van alles genieten, je mag je vrijheid beleven. Als je God maar eerlijk in de ogen kunt blijven kijken, als je Hem maar oprecht voor dat alles kunt danken. Je vrijheid is gebonden, zeker, echter niet aan menselijke wetten of wetjes, maar aan je kunnen-danken!

Je bent vreemd in deze wereld. Je moet niet in het aardse opgaan, je moet bedenken dat alles in deze wereld ligt onder de macht van de vergankelijkheid, van het voorbijgaande. Je denkt anders dan anderen, maar in dat anders-zijn, in dat vreemd-zijn sluit je je niet op, maar laat je je licht schijnen, zoals Paulus dan aan de gemeente van Filippi schrijft: temidden van een slinks en ontaard geslacht schitter je als een ster in het heelal. Dat is **geen afsluiting van de wereld, maar uitgaan tot de wereld**. Zo is de Zoon des mensen ook uitgegaan tot de wereld. Zo lief heeft God deze wereld dat Hij Zijn Zoon zond. Zo lief mag en moet jij deze wereld hebben, want je weet dat eens dit vergankelijke onvergankelijkheid zal aandoen (1 Kor. 15).

Geen vreemde vrijheid, ook geen vrije vreemdheid. Maar een vrijheid en een vreemdelingschap die samen kunnen gaan. **In deze vrijheid doe je niet alles waar je zin in hebt, omdat je niet alles kunt doen, want Christus heeft beslag op je gelegd en leeft in je**. De dichter van Psalm 119 heeft er iets van begrepen. In vers 54 zegt hij: „Harmmuziek blijft bij mij: uw verbondseisen in het huis mijner vreemdelingschap". Ook in de vreemde blijft hij zingen. En vers 96: „Niets voltooid, of ik zie: het is eindig. Uw woord verwijdt zich — onbegrensd". Alles heeft een eind, een grens, maar Gods genoden, Gods woorden stellen in de ruimte, in de vrijheid.

Gij waart mij te sterk

Begrijp je iets van deze wijsheid van God?

Dacht je dat Jeremia b.v. er iets van begrepen heeft?

Vergeet het maar.

Maar Jeremia heeft wel geloofd en zo kon hij zeggen (Jer. 20 : 7): „Gij hebt mij overgehaald, ik ben bezweken, Gij waart mij te sterk, ik kan niet tegen U op."

Zeg het eens na: Ik kan niet tegen U op.

Dát moet je leren zeggen. Dan ben je niet alleen vreemd in deze wereld, maar dan vervreemd je zelfs van jezelf, van je eigen-ik, van je zelfzucht, van je zonden. Dát is nu vrucht van de Geest: heiliging van je leven, heiliging in vrijheid en vreemdelingschap. Deze heiliging blijft aan deze kant van het graf altijd stukwerk.

Vrij zijn betekent o.a., dat je elke dag opnieuw bereid bent, moet zijn, om de brokstukken van je eigen bouwsels weg te sjoeven en een paar stenen — of misschien maar één steen — te leggen voor de stad van God. Die stad van God is de stad van de toekomst. Het leven van een kind van God blijft altijd mede een leven uit de belofte. En leven uit de belofte kun je alleen door het geloof. En geloven is meer dan begrijpen.

God alles in allen

En nu voor het laatst. Ik kan niet tegen U op. Je legt het af tegenover God. Je geeft je gewonnen. Als Zacharias de woorden van God mag doorgeven aan de gemeente van het oude verbond, gaat hij spreken over de komende heilstijd. God ziet de verstrooiden, de vervreemden, de twijfelaars, de tobbers, de vervreemden. En dan zegt Hij: „Ik zal hen fluiten en samen brengen, want Ik heb hen vrijgekocht..." (Zach. 10 : 8). God zal allen vergaderen in Jeruzalem. Zacharias ziet het al voor zich (8 : 5): „De pleinen van de stad zullen weer vol zijn van jongens en meisjes die op haar pleinen spelen".

Dán is God alles in allen.

Dát is waarachtige vrijheid.

Dán is de vreemdelingschap vergeten en wij zijn in het vaderland.

Vrije en vreemde.

Het kán.

Als je gelooft.

Slotopmerkingen

Nog enkele slotopmerkingen.

Mijn kritisch weerwoord aan het adres van de hr. Van Twillert zou de indruk kunnen wekken, dat we het in alle opzichten oneens zijn.

Dat is echter niet het geval.

Het probleem, dat hij aanroert is een afschuwelijke zaak, waarvoor niemand thans een goede oplossing weet.

De gedachte van het afschrikings-evenwicht, waar ik voor pleitte, is een gevolg van de menselijke onvolkomenheid, waarin wij echter nooit mogen berusten en ook niet aan mogen wennen.

Naar mijn opvatting brengt het alternatief van het IKV ons in elk geval geen stap verder. Integendeel. Het gevaar is ook groot, dat wij onze hoop en verwachting stellen op een sterke atoombewapening. Al mogen we de middelen, die er zijn, niet laten liggen, ons vertrouwen mogen we alleen op God stellen.

Met hem ben ik bang, dat velen banger zijn voor het verlies van hun welvaart dan voor verlies van hun geestelijke goederen en vrijheden.

Ik vrees ook, dat versterking van onze geestelijke weerbaarheid nog altijd in het slop zit.

Over de kerken oordeelt Van Twillert echter wat te ongenueanceerd. Onze kerken geven bepaald geen grote kapitalen uit aan kerkgebouwen. Vele kerken maken gebruik van gehuurde panden. Alleen als het beslist nodig is, wordt tot kerkbouw overgegaan. En dat is toch ook een goede zaak, als men onnodige luxe nalaat?

Dat wij voor de zending footjes geven is niet juist. Er wordt in onze kerken heel wat voor de zending gedaan, al kan er natuurlijk meer gebeuren.

Ga ook eens na, hoe zeer kleine kerken er in slagen toch een predikant voor hun rekening te nemen. Daar zullen ook best uitzonderingen zijn, maar we zijn ook verplicht het goede dat er in de kerken is, op te merken en te waarderen.

En daarvoor gebruikt onze God en Vader metterdaad ook het Navo-schild.

J. Meulink, Enschede

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Vrije en vreemde (3)

Afstand nemen

Als gelovige op deze aarde wonen, in deze wereld zijn, heeft dus iets betrekkelijks, niet in je verhouding tot God, maar in je verhouding tot de wereld. Er blijft in je in-de-wereld-zijn altijd iets van afstand nemen, van toezien. Niet in deze zin, dat je uit de wereld gaat, je opsluit in een klooster, je verstopt achter dikke vrijgemaakte kerkmuren. Dát niet, want je zijn-in-de-wereld is heel duidelijk bedoeld als licht-der-wereld-zijn, als een uitgaan in deze wereld met het woord van God. Het afstand nemen zal echter wel het karakter moeten hebben van het niet al te veel waarde hechten aan aardse dingen. Laat ik een voorbeeld noemen: je zoekt een baan of hebt er al een, je studeert er voor en je werkt er naar toe. Dat is goed want ook dat is roeping en ambt en opdracht. Maar vergeet niet dat die baan en alles wat daaromheen zit (salaris, welvaart, huis, auto, bezit, misschien rijkdom) toch altijd maar betrekkelijk is.

Je zult er afstand van moeten kunnen nemen **om je Vader in de hemel**.

En als die baan of dat bezit komt te staan tussen je Vader en jou, dan zul je dat obstakel moeten opruimen, want dan is dat alles een aanstoot, een ergernis voor je geworden, een hindernis om God in oprechtheid te dienen. Dát nu is vreemd-zijn hier. Je moet alles wat je op aarde hebt bezitten als niet-bezittende. Laat ik het maar zeggen met de woorden van Paulus in 1 Kor. 7: „de tijd is kort geworden. Laten daarom tdie een vrouw hebben, zijn als hadden zij niet; zij die wenen, als weenden zij niet; zij die zich verheugen, als waren zij niet verheugd; zij die kopen, als

kerknieuws

Beroepen — te Kampen (vak. ds J. O. Mulder): ds E. Zwartveen van Oosterbeek-Wolfheze; te Kampen (vak. ds J. D. v. Stelten - zending Zuid-Afrika): ds B. Wielenga te Eck en Wiel (l'Abri); te IJsselmuiden-Grafhorst: ds A. Koers van Wormer; te Hoogeveen: kand. C. A. A. Struik te Deventer.

Aangenomen het beroep van de kerk van Zeist: drs J. de Jonge te Utrecht.

Ds O. Mooiweer — Aan de Theologische Hogeschool, Oudestraat 6, Kampen, slaagde voor het doktoraal examen (hoofdvak: homiletiek) ds O. Mooiweer te Enschede.

Bevestiging en intrede van ds W. Borgdorff te Doorn — Nadat zij slechts iets meer dan een half jaar vakant was geweest, ontving de gemeente te Doorn op zondag 21 januari 1979 in ds W. Borgdorff haar nieuwe predikant. In de morgendienst werd kandidaat Borgdorff bevestigd door zijn voorganger te Doorn, ds K. B. Holwerda. Hij bediende het Woord in de tekst Rom. 10 vers 15: Hoe lieflijk zijn de voeten van hen die een goede boodschap brengen. In de

avonddienst, om 7 uur, deed ds Borgdorff intrede. Zijn prediking was over Deut. 30 vers 14: Maar dit woord is zeer dicht bij u, in uw mond en in uw hart, om het te volbrengen.

Hoewel op deze winterse zondag de wegen en lanen door de gladheid bijna onbegaanbaar waren, was er in beide diensten een grote belangstelling. Omdat gevreesd moest worden dat de eigen vergaderruimte van de gemeente te Doorn, de Kapel, te weinig ruimte zou bieden, werd de intrededienst, 's avonds, gehouden in het kerkgebouw van de Gereformeerde Kerk aan de Kampweg, waarvan het gebruik voor deze gelegenheid belangeloos was afgestaan. Deze voorzorgsmaatregel bleek erg verstandig te zijn: naast de bijna voltallige eigen gemeente waren zeer vele genodigden en gasten gekomen. Vooral waren velen aanwezig uit Utrecht, ds en mevrouw Borgdorff's vorige woonplaats. Het was, evenals 's morgens, een blijde en feestelijke dienst. Namens kerkeraad en gemeente sprak de praeses van de kerkeraad, br. H. A. Th. Bakhuizen, ds en mevrouw Borgdorff toe. De burgemeester van Doorn, Mr. I. W. Opstelten, sprak namens het gemeentebestuur, en namens de kerken in de regio Utrecht sprak br. D. Kamsteeg uit Amersfoort. Ds Borgdorff beantwoordde de sprekers. Het adres van ds Borgdorff is: Emalaan 11, Doorn, tel. 03430-2154.

Haren — uit het mededelingenblad: „De invoering van het 'Liedboek voor de kerk' is verschillende malen op de kerkeraad in bespreking geweest en was op de laatst gehouden gemeentevergadering (23 nov. '78) ook onderwerp van discussie. Verschillende argumenten zijn aangedragen om hiertoe over te gaan; o.a. het biedt een ruimer repertoire van liederen voor de voorzang dan de thans in gebruik zijnde bundel van de „119 gezangen”; het is de realiteit dat de jeugd op de scholen uit het Liedboek leert zingen; verder is de bundel van de „119 gezangen” niet meer te koop dan alleen bij de antiquarische boekhandel. Zoals er steeds bij de invoering van nieuwe psalmberijmingen en gezangen bezwaren bestaan, zijn die nu ook voor een aantal liederen in het Liedboek aangevoerd.

De kerkeraad heeft op 8 januari jl. besloten om met ingang van zondag 1 april a.s. het Liedboek te gaan gebruiken voor de voorzang. Br. Anco Elzinga zal een rooster van de te zingen liederen opstellen en deze zullen in het Mededelingenblad bij de samenkomsten der gemeente worden vermeld.

Wij zullen bij de selectie van de liederen gebruik maken van een rapport opgesteld door de kerk van Enschede. De invoering van het Liedboek in de diensten des Woord zal afhangen van een landelijke eenstemmigheid.”

Raad van toezicht en advies Theologische-studiebegeleiding — Het penningmeesterschap van de Raad is met ingang van 1 januari 1979 overgegaan van dhr. G. van Oord te Zeist naar dhr. J. Kooiman te Doorn.

De penningmeesters van de kerken wordt verzocht met betalingen en correspondentie rekening te houden met deze wijziging.

Hieronder volgen de gegevens van de nieuwe penningmeester: J. Kooiman, Rogge-akker 7, 3941 LC Doorn. Bankrek. t.n.v. bovengenoemde Raad: ABN te Doorn, nr. 55.88.31.885 (Giro der Bank: nr. 30549).

nieuws uit breder kring

Wetsontwerp ter legalisering van de abortus provocatus — In verband met het op handen zijnde wetsontwerp ter legalisering van de abortus provocatus heeft de Evangelische Omroep een dag van verootmoediging en gebed belegd, die plaats vindt op zaterdag 24 februari a.s. in de Joriskerk te Amersfoort.

De gebedsdag, die om 11.00 uur begint, wordt gehouden vanwege de zorg om de diepe geestelijke en morele staan, zoals dat o.a. tot uiting komt crisis in het Nederlandse volksbeide de opvattingen rond abortus.

Sprekers zullen zijn E.O.-voorzitter ds W. Glashouwer, Dr W. Aalders te Den Haag en Prof. Dr W. H. Velema te Apeldoorn.

De centrale Bijbeltekst voor deze gebedsdag is 2 Kron. 7:14: „en Mijn volk waarover Mijn Naam is uitgeroepen verootmoedigt zich en zij bidden en zoeken Mijn aangezicht en bekeren zich van hun boze wegen, dan zal ik uit de hemel horen en hun zonde vergeven en hun land herstellen”.

Deze gebedsdag is een onderdeel van een serie activiteiten en programma's van de Evangelische Omroep, die onder het motto „Voor het leven” worden ondernomen. Deze activiteiten zullen zich de komende maanden toespitsen rond het abortusvraagstuk. Zo zal er op zaterdag 24 maar a.s. een congres worden belegd in het Congrescentrum te Den Haag bestemd voor mensen, die in de praktijk met de abortusproblematiek te maken hebben, zoals politici, artsen, verpleegkundigen, hulpverleners e.d. Op dit congres zullen naast medische en ethisch/theologische aspecten ook politiek/historische aspecten aan de orde komen. Onder het motto „Voor het leven” wil de Evangelische Omroep ook hulpverleningsactiviteiten gaan ontplooiën en bevorderen waar dit al op gang is gekomen.

De komende maanden zendt de E.O.-televisie elke dinsdagavond een kort programma uit onder de titel „Voor het leven”, waarin allerlei aspecten, die met het leven en de samenleving te maken hebben, worden belicht vanuit de achtergrondgedachte dat het leven beschermwaardig is.

Congres Christelijke Hulpverlening — Van 5 tot en met 7 april zal er in het conferentieoord „De Bron” te Oud Leusden een congres gehouden worden met als thema: „Christelijke Hulpverlening”. Met de Bijbel als uitgangspunt zal in lezingen, bijbelstu-

dies en groepsdiscussies geprobeerd worden om meer zicht te krijgen op dit congres Thema. In een aantal lezingen zal o.a. worden ingegaan op vragen rond „bijbelse hulpverleningsmodellen” (door Drs Theo Kruisman van het Internationaal Christelijk Studiecentrum) en „mensbeeld in Bijbel en wetenschap” (door Prof. Dr J. D. Dengerink, hoogleraar Wijsbegeerte te Groningen).

Naast dit plenaire programma zal er ook een aantal malen in gespreksgroepen uiteen worden gegaan. Hier komen thema's aan de orde als „hulp aan verslaafden”, „volwassen worden”, „homofilie”, „christen in hulpverlening in een niet-christelijke organisatie”, „groepstrainingen”, etc. Onder leiding van verschillende deskundigen wordt via een inleiding op boden om hierover met elkaar van het onderwerp ruim gelegenheid gedachten te wisselen. De korte bijbelstudie zullen verzorgd worden door de heer J. C. Graaff (tot 1 januari jl. directeur van het Pastoraal Centrum „De Hezenberg”) en handelen over „geloof in het dagelijks leven”.

Deze conferentie is bedoeld voor huisartsen, psychiaters, studenten van bijbelscholen en Sociale Akademies, pastors, maatschappelijke werkers, psychologen, medewerkers van evangelische opvangcentra en andere geïnteresseerden.

Naast de reeds genoemde personen, zullen ook nog andere sprekers te horen zijn, zoals Drs W. G. Rietkerk van l'Abri, Krijn te Jong van de Vereniging „Tot Heil des Volks”, Dr M. Helsloot als specialist van het Diaconessenhuis te Utrecht, Bart van Empel van Youth for Christ-Nederland en Drs D. A. van Wijnen van Philadelphia.

De deelnameprijs van deze conferentie bedraagt f 75,— (all in). U bent ingeschreven als dit bedrag is overgemaakt op girorekening 4091190 t.n.v. Werkgroep Studie Evangelische Hulpverlening, Dr Hermansstraat 13, 3971 CJ Driebergen (op dit adres is ook meer informatie te verkrijgen). Na overmaking ontvangt u de inschrijfformulieren.

Al geruime tijd is de Bijbel Nieuwe Vertaling met Psalmen Nieuwe Berijming, formulieren en liturgie uitverkocht.

Wij kunnen nog een aantal exemplaren leveren.
Formaat: 18 x 11 cm (Major).
Uitvoering: kunstlederen band, kleursnee.
Prijs f 49,50 incl. verzendkosten, vanaf 10 ex. f 33,50.

G. Bos Boekhandel B.V.

Oudestraat 41-43 - 8261 CD Kampen
telefoon 05202-12185

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel: 03434-4288

Abonnementprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 - Zeist